

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ใน
อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

An Extension Guideline of Enhancing Rice Production Efficiency by Rice Collaborative Farm
Members in Prathai District of Nakhon Ratchasima Province

สัมพันธ์ คงมันกลาง (Sampan Kongmanklang)¹ สุนันท์ สีสังข์ (Sunan Seesang)², วนาลัย วิริยะสุธี (Wanalai Viriyasuthee)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 2) สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 3) การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว 4) ความต้องการและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 5) แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ประชากรในการวิจัยคือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี พ.ศ.2566) ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา และเป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ข้าวจำนวน 1,373 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาร์ ยามาเน ค่าความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวน 178 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการใช้การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ผลการวิจัย พบว่า 1) สมาชิกนาแปลงใหญ่อายุเฉลี่ย 58.52 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 36.54 ไร่ รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,252.81 บาท/ปี รายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 100,112.36 บาท/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 56,430.30 บาท/ปี จำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.62 คน ส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง 2) สมาชิกนาแปลงใหญ่ส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเองและไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช มีปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวอยู่ในระดับมากที่สุด และมีปัญหาการจัดการผลิตและตลาดข้าวอยู่ในระดับมาก 3) สมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติเป็นบางครั้งเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวเกือบทุกประเด็น ปฏิบัติเป็นประจำ 4) สมาชิกนาแปลงใหญ่มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับมาก ได้แก่ การจัดเตรียมดินและพื้นที่ปลูก นวัตกรรมเกี่ยวกับการจัดการน้ำในนาข้าว การควบคุมวัชพืช การป้องกันการระบาดของโรคและแมลงศัตรูข้าว และการผลิตข้าวแบบครบวงจร 5) แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ พบกลยุทธ์ 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพ การจัดการตลาด และการบริหารจัดการการผลิต

คำสำคัญ การเพิ่มประสิทธิภาพ นาแปลงใหญ่ การส่งเสริมการผลิตข้าว

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2659000935@stou.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sunan.see@stou.ac.th

³ อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Wanalai.Vir@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) personal and socio-economic situations of collaborative farm members, (2) rice farming situations and problems of collaborative farm members, (3) practice of collaborative farm members for enhancing rice production efficiency, (4) needs and suggestions of collaborative farm members for enhancing rice production efficiency, and (5) guideline for an extension of enhancing rice production efficiency to collaborative farm members. The research population was 1,373 in-seasoned rice farmers participating in collaborative farms in Pratai District of Nakhon Ratchasima Province for the 2023 production year. The samples were calculated by Taro Yamane's formula with an error of 0.07 accounting for 178 farmers and selected by simple random sampling. The data were collected by a structural interview and analyzed to determine frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking, SWOT analysis was also applied. The research findings showed that (1) collaborative farm members were average 59.63 years old and most of them finished primary education. They owned an average of 36.54 rai and had average of 3.62 family labors. The averages of annual household, farm and non-farm incomes were 152,252.81, 100,112.36, and 56,430.30 baht respectively. Most of them had their own farm budget. (2) Most of them had their own seeds and hadn't applied chemical herbicides and pesticides. They had most problems of environments, production and marketing management were indicate at high levels. (3) They had performed occasionally in accordance with enhancing rice production efficiency guidelines of most topics, only some of contents were practiced as a routine. (4) They indicated knowledge needs at high level such as soil and planting area preparation, innovation of water management in rice paddy, weeds control, disease and insect prevention, and complete rice planting cycle. Furthermore (5) The guideline for an extension of enhancing rice production efficiency to rice collaborative farm members included production cost reduction, enhancing production efficiency, quality management, marketing management, and production management.

Keywords: Enhancing rice production efficiency, Rice collaborative farm, Extension of rice production

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก แต่ที่ผ่านมาภาคเกษตรของประเทศไทยยังต้องเผชิญกับปัญหาทางการผลิตสินค้าเกษตร ทั้งในด้านของความเสี่ยงของทรัพยากร ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย ปัญหาด้านราคาสินค้าที่มีความผันผวน รวมไปถึงปัญหาด้านการผลิตที่ยังมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ส่งผลให้ภาครัฐมีความพยายามที่จะเข้ามาแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนในภาคเกษตรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถทำการผลิตได้อย่างยั่งยืน โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาที่สำคัญ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (road map) โดยมีโครงการที่สำคัญ คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์และสินค้าประมง โดยมีการดำเนินการมาตั้งแต่ปลายปีพ.ศ. 2558 และในการปรับโครงสร้างการผลิตนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรรายย่อยเพิ่มผลผลิตต่อไร่ เพิ่มศักยภาพในการโดยการรวมแปลงเป็นแปลงใหญ่ก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร (อภิชาติ พงษ์ศรีหุลชัย, 2557) การเพิ่มผลผลิตจัดเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการสูญเสียน้อยที่สุด เพื่อผลิตสินค้าและบริการสนองตอบ ความต้องการของมนุษย์ที่แตกต่างและหลากหลายให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด การเพิ่มผลผลิต ประกอบด้วย 2 แนวคิดคือ 1) แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ การเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์คือ การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรในการผลิตอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดนี้อาจใช้วิธีการลดต้นทุน ลดการสูญเสีย ปรับปรุงกระบวนการผลิต และมุ่งเน้นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) แนวคิดทางเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นทัศนคติในจิตใจ ของคนที่จะแสวงหาทางปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้นอยู่เสมอบนพื้นฐานของความเชื่อในความก้าวหน้าและ ความสามารถของมนุษย์ (Insorn, 2009)

อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรทั้งหมด 244,046.61 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนฯ จำนวน 13,907 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย, 2565) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาด้านต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นและไม่สามารถกำหนดราคาจำหน่ายผลผลิตได้ จึงเกิดการรวมกลุ่มมาแปลงใหญ่เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพ วางแผนการตลาด และเน้นการบริหารจัดการ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของสมาชิกกลุ่มมาแปลงใหญ่อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวแก่เกษตรกรที่มีความสนใจส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลงและผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกมาแปลงใหญ่
2. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกมาแปลงใหญ่
3. เพื่อศึกษาการปฏิบัติของสมาชิกมาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว
4. เพื่อศึกษาความต้องการและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกมาแปลงใหญ่
5. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกมาแปลงใหญ่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ และกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ซึ่งลงทะเบียนผ่านระบบทะเบียนเกษตรกร และแอปพลิเคชัน DOAE Farmbook ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในปี 2566/67 กับ กรมส่งเสริมการเกษตรจำนวน 1,373 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน ค่าความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวน 178 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นในการทำ SWOT และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะแบบปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งเนื้อหา แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 2) สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 3) การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว 4) แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรในการผลิตข้าวตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และ 5) แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ การทดสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในการผลิตข้าว และแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรในการผลิตข้าวตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability consistency) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 ราย โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่นในประเด็นการปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว เท่ากับ 0.747 และความต้องการและข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ เท่ากับ 0.987 ซึ่งอารยา องค์เอี่ยม และพงศ์ธรา วิจิตเวช ไพศาล (2561, น.42) แนะนำว่า โดยทั่วไปแล้วค่าความเชื่อมั่นได้ของแบบสัมภาษณ์ควรมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ การประชุมกับกลุ่มเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ พร้อมด้วยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และ SWOT Analysis

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ สมาชิกนาแปลงใหญ่ร้อยละ 62.64 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 58.52 ปี ร้อยละ 61.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 87.6 มีสถานะสมรส มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.62 คน ร้อยละ 100.0 ประกอบอาชีพทำนา รองลงมาร้อยละ 93.0 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,252.81 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 56,430.30 บาทต่อปี มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.13 คน มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินของตนเองเฉลี่ย 24.74 ไร่ มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.8 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดเฉลี่ย 36.54 ไร่ ร้อยละ 88.8 ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง รองลงมาร้อยละ 49.8 ใช้แหล่งเงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2. สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

2.1 สภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ พบว่า ร้อยละ 88.8 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเอง ร้อยละ 100.0 ปลูกข้าวโดยวิธีการหว่านแห้ง ร้อยละ 100.0 ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝน รองลงมาร้อยละ 30.3 ใช้แหล่งน้ำจากบ่อบาดาล

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ร้อยละ 86.0 ใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 77.0 ไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 23.0 ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 95.1 ฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูเอง และร้อยละ 4.9 จ้างแรงงานฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 100.0 ใช้แรงงานในครัวเรือน และร้อยละ 36.5 จ้างแรงงานในชุมชน ร้อยละ 100.0 ใช้รถเกี่ยว และร้อยละ 4.5 ใช้แรงงานคน มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่เฉลี่ย 354.21 กิโลกรัม ค่าเตรียมดินเฉลี่ย 544.44 บาทต่อไร่ ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 391.29 บาท ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนเฉลี่ย 629.66 บาท ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลงเฉลี่ย 25.25 บาท มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 49.02 บาท มีค่าแรงงานเฉลี่ย 907.78 บาท มีค่าเช่าที่ดินเฉลี่ย 260.00 บาท มีค่าเก็บเกี่ยวข้าวเฉลี่ย 581.35 บาท ค่าขนส่งเฉลี่ย 240.40 บาท

2.2 ปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1) สภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว มี 11 ประเด็น ดังนี้

- ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง

- ปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ/ไม่สามารถควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว ดินขาดความอุดมสมบูรณ์และสมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน

- ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ ขาดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าวไม่เหมาะสม ขาดความรู้ในเรื่องการจัดการข้าวให้ได้คุณภาพดี เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมีราคาสูง ขาดความรู้เรื่องการเก็บเมล็ดพันธุ์และการขาดแคลนแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่ได้มาตรฐานรับรอง

- ปัญหาอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ พื้นที่ปลูกข้าวมีปัญหา น้ำท่วมขังซ้ำซาก

ตารางที่ 1 ปัญหาสภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n=178

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา						ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	0	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวราคาแพง	19 (10.7)	26 (14.6)	0 (0.0)	9 (5.1)	66 (37.1)	58 (32.6)	4.41 (1.75)	มากที่สุด	1
- ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ/ไม่สามารถควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว	33 (18.5)	33 (18.5)	13 (7.3)	39 (21.9)	9 (5.1)	51 (28.7)	3.62 (1.89)	มาก	2
- ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	16 (8.99)	27 (15.2)	39 (21.9)	100 (56.2)	11 (6.2)	0 (0.0)	3.52 (0.85)	มาก	3
- ขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน	9 (5.1)	29 (16.3)	24 (13.5)	109 (61.2)	7 (3.9)	0 (0.0)	3.43 (0.98)	มาก	4

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 (ต่อ)

n=178

ระดับปัญหา									
- ขาดความรู้เรื่องการป้องกัน	19	16	26	109	8	0	3.40	ปานกลาง	5
กำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง	(10.7)	(9.0)	(14.6)	(61.2)	(4.5)	(0.0)	(1.08)		
- พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าวไม่	7	15	57	99	0	0	3.39	ปานกลาง	6
เหมาะสม เช่น ลาดเอียง	(3.9)	(8.4)	(32.1)	(55.6)	(0.0)	(0.0)	(0.80)		
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้	9	22	62	77	8	0	3.30	ปานกลาง	7
เรื่องการจัดการข้าวให้ได้	(5.1)	(12.4)	(34.8)	(43.3)	(4.5)	(0.0)	(0.92)		
คุณภาพดี เช่น นวัตกรรม									
เทคโนโลยีใหม่									
- เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพราคา	0	16	17	88	48	9	3.10	ปานกลาง	8
สูง	(0.0)	(9.0)	(9.6)	(49.4)	(27.0)	(5.00)	(0.96)		
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้	11	22	102	34	9	0	3.04	ปานกลาง	9
เรื่องการเก็บเมล็ดพันธุ์	(6.2)	(12.4)	(57.3)	(19.1)	(5.1)	(0.0)	(0.88)		
- การขาดแคลนแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่	0	92	40	37	6	3	2.81	ปานกลาง	10
ดีที่ได้มาตรฐานรับรอง	(0.0)	(51.7)	(22.5)	(20.8)	(3.4)	(1.7)	(0.99)		
รวม							3.27	ปานกลาง	

2) การจัดการผลิตและตลาดข้าว มี 9 ประเด็น ดังนี้

- ปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการผลิตข้าวไม่สะดวก ขาดแคลนเงินทุน ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูงและสมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตากข้าว

- ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การระบาดของโรคข้าว การระบาดของแมลงศัตรูข้าว สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิต/จำหน่ายข้าวและไม่มีตลาดรองรับ/โรงสีไม่รับซื้อ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 ปัญหาสภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n=178

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา						ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	0	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- ผลผลิตมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่ แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป	2 (1.1)	11 (6.2)	28 (15.7)	5 (2.8)	64 (36.0)	68 (38.2)	3.85 (1.27)	มาก	1
- แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการ ผลิตข้าวไม่สะดวก	0 (0.0)	6 (3.4)	0 (0.0)	66 (37.1)	53 (29.8)	53 (29.8)	3.83 (0.97)	มาก	2
- การขาดแคลนเงินทุน	37 (20.8)	18 (10.1)	22 (12.4)	0 (0.0)	47 (76.4)	54 (30.3)	3.70 (1.44)	มาก	3
- ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูง	42 (23.6)	12 (6.7)	29 (16.3)	0 (0.0)	42 (23.6)	53 (29.8)	3.70 (1.40)	มาก	3
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตาก ข้าว	80 (44.9)	12 (6.7)	29 (16.3)	0 (0.0)	42 (23.6)	53 (29.8)	3.70 (1.40)	มาก	3
- การระบาดของโรคข้าว	0 (0.0)	27 (15.2)	20 (11.2)	7 (3.9)	105 (59.0)	18 (10.1)	3.38 (1.25)	ปานกลาง	4
- การระบาดของแมลงศัตรูข้าว	1 (0.6)	27 (15.2)	20 (11.2)	7 (3.9)	105 (59.0)	18 (10.1)	3.38 (1.25)	ปานกลาง	4
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่ม การผลิต/จำหน่ายข้าว	5 (2.8)	15 (8.4)	28 (15.7)	78 (43.8)	40 (22.5)	12 (6.7)	3.04 (1.01)	ปานกลาง	5
- ไม่มีตลาดรองรับ/โรงสีไม่รับซื้อ	0 (0.0)	37 (20.8)	50 (28.1)	39 (21.9)	39 (21.9)	13 (7.3)	2.66 (1.23)	ปานกลาง	6
รวม							3.47	มาก	

3. การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว พบว่า

- จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติ เกินร้อยละ 60 เพียง 1 ประเด็น คือ การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน (ร้อยละ 65.7)

- จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติ ร้อยละ 50 – 59.9 จำนวน 4 ประเด็น เรียงตามลำดับ ได้แก่ สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาด และมีการถ่ายเทอากาศดี การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14% การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม และการเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

- จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติ ร้อยละ 40 – 49.9 จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ ในอัตราที่เหมาะสมทำให้มีผลผลิตมากขึ้น แหล่งน้ำ /ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน พื้นที่ปลูก /เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว การวิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถกลบตอซัง แรงการผูก พังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำ มูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ในการ ปรับปรุงบำรุงดิน การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ และการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด

- จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติ ร้อยละ 30 – 39.9 มีจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือ กรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง

- จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติ ต่ำกว่าร้อยละ 30 มีจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การตรวจสอบแปลงนา ก่อนการใช้ปุ๋ยเคมีและควรใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมไม่ใส่เกินความ ต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงโดยเปล่าประโยชน์ และการตรวจสอบแปลงนา ก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่ เหมาะสม ควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย

ตารางที่ 3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

n=178

ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ			
	ไม่เคย	นาน ๆ ครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
- แหล่งน้ำ /ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน	10 (5.6)	27 (15.2)	18 (10.1)	82 (46.1)
- พื้นที่ปลูก /เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว	52 (29.2)	35 (19.7)	9 (5.1)	82 (46.1)
- การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือ กรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง	33 (18.5)	54 (30.3)	35 (19.7)	56 (31.5)
- การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์	17 (9.6)	42 (23.6)	45 (25.3)	74 (41.6)
- การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน	25 (14.0)	18 (10.1)	18 (10.1)	117 (65.7)
- การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ	50 (28.1)	59 (33.1)	0 (0.0)	69 (38.8)
- การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม	27 (15.2)	9 (5.1)	49 (27.5)	93 (52.2)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 (ต่อ)

n=178

ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ			
	ไม่เคย จำนวน (ร้อยละ)	นาน ๆ ครั้ง จำนวน (ร้อยละ)	บ่อยครั้ง จำนวน (ร้อยละ)	ทุกครั้ง จำนวน (ร้อยละ)
- การเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น	35 (19.7)	27 (15.2)	24 (13.5)	92 (51.7)
- การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขาย ต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14%	26 (14.6)	36 (20.2)	18 (10.1)	98 (55.1)
- สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาด และ มีการถ่ายเทอากาศดี	9 (5.1)	43 (24.2)	27 (15.2)	99 (55.6)
- การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด	9 (5.1)	14 (7.9)	81 (45.5)	74 (41.6)
- การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ ในอัตราที่เหมาะสม ทำให้มีผลผลิตมากขึ้น	27 (15.2)	25 (14.0)	38 (21.3)	88 (49.4)
- การวิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถกลบตอซัง แรงการผูก พังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำ มูลสัตว์มาใช้ ประโยชน์ในการ ปรับปรุงบำรุงดิน	8 (4.5)	48 (27.0)	43 (24.2)	79 (44.4)
- การตรวจสอบแปลงนาก่อนการใช้ปุ๋ยเคมีและควรใช้อย่างถูกต้องและ เหมาะสมไม่ใส่เกินความ ต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้สิ่งแวดล้อมโดย เปล่าประโยชน์	32 (18.0)	17 (9.6)	46 (25.8)	83 (46.6)

4. ความต้องการและข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

4.1 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ดังนี้

- ความต้องการระดับมาก ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ การจัดเตรียมดิน/เตรียมพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าว ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงผลิตข้าว ความรู้และนวัตกรรม เทคโนโลยี เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของโรคข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว และการผลิตข้าวแบบครบวงจร
- ความต้องการระดับปานกลาง ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับการเก็บรักษาผลผลิตและเมล็ดพันธุ์คุณภาพ และความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ช่องทางการตลาดที่เหมาะสมกับการผลิตข้าว
- ความต้องการระดับน้อยที่สุด ประกอบด้วย 1 ประเด็น ได้แก่ การทำบัญชีฟาร์ม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ดังนี้

- เห็นด้วยระดับมาก ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื่อถือได้ และหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคี ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตข้าว

- เห็นด้วยระดับปานกลาง ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวในพื้นที่ การสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ จากธนาคารของรัฐ และการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม

5. แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ โดยใช้วิธี SWOT Analysis
วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ผ่านการประชุมกับกลุ่มเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ พร้อมด้วยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง ประกอบด้วย

- S1 เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก
- S2 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง
- S3 เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำนา 35-48 ปี
- S4 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ของตัวเอง
- S5 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูพืช
- S6 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือน
- S7 ในพื้นที่มีโรงสีสามารถรับซื้อผลผลิตได้มาก ไม่ต้องขนส่งไปขายไกล
- S8 เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำนาเป็นของตนเอง 11-30 ไร่
- S9 เกษตรกรมีการใช้สารชีวภัณฑ์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มขึ้น
- S10 เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพรองเป็นการเลี้ยงสัตว์
- S11 สมาชิกนาแปลงใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าว

จุดอ่อน ประกอบด้วย

- W1 รายได้ส่วนใหญ่จากภาคการเกษตรน้อยกว่าที่ควร
- W2 เกษตรกรมีการใช้แหล่งเงินทุนจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- W3 เกษตรกรยังพึ่งพาแหล่งน้ำฝนเป็นหลัก
- W4 เกษตรกรยังมีการใช้แหล่งเงินทุนนอกระบบ
- W5 เกษตรกรส่วนใหญ่อายุมาก
- W6 เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
- W7 ระบบชลประทานยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และประสิทธิภาพส่งน้ำยังไม่ดี
- W8 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี
- W9 เกษตรกรใช้รถเกี่ยวในการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

W10 ไม่มีลานตากข้าว

W11 ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง

W12 ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ/ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว

W13 ดินขาดความอุดมสมบูรณ์

W14 อาชีพทำนาต้องพึ่งพาน้ำเป็นหลัก ถ้าไม่มีน้ำจะทำให้ทำนาไม่ได้

W15 เกษตรกรขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน

W16 ผลผลิตมีราคาตกต่ำ

W17 ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูง

W18 ขาดแคลนเงินทุน

โอกาส ประกอบด้วย

O1 รัฐบาลส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มและมีนโยบายต่างๆ สนับสนุน

O2 ปัจจุบันและในอนาคต โลกเกิดวิกฤตอาหารโลก ส่งผลให้ราคาข้าวเพิ่มสูงขึ้น ทำให้อาชีพการทำนาเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ และเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่สูง

O3 การสร้างเครือข่ายแปลงใหญ่ระดับจังหวัด, เครือข่ายแปลงใหญ่ระดับประเทศ

O4 การปรับเปลี่ยนวิธีการทำนา ทำให้เกิดการลดต้นทุน และมีผลผลิตเพิ่มขึ้น

O5 การติดต่อสื่อสาร และการเดินทางมีความสะดวก

อุปสรรค ประกอบด้วย

T1 เกษตรกรไม่มีความรู้เรื่องการปลูกพืชหลากหลาย

T2 สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีแหล่งจำหน่ายหลัก คือ โรงสี ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกการจำหน่ายน้อย ส่งผลให้การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรทำได้น้อยตามไปด้วย

T3 ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นในบางรายการ เช่น ค่าปุ๋ยเคมี ค่าพลังงานไฟฟ้า/น้ำมันเชื้อเพลิง ทำให้การทำนามีต้นทุนที่สูงขึ้น

T4 การเกิดปัญหาในการทำนา เช่น ความแปรปรวนของสภาพอากาศ และเกิดปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอ

T5 กลไกราคาข้าวจากภายในและภายนอกไม่ชัดเจน ทำให้วางแผนการเพาะปลูกไม่ได้

T6 กลุ่มแปลงใหญ่ไม่รู้ราคาขายล่วงหน้า ทำให้การปลูกข้าวมีหลายสายพันธุ์ เกิดการปลอมปนผลผลิต ทำให้คุณภาพของข้าวตกต่ำ

T7 ภาครัฐไม่มีงบประมาณเพียงพอในการสนับสนุนการรับรองมาตรฐาน GAP รายบุคคล มีแต่การรับรองรายกลุ่ม

T8 เกษตรกรขาดองค์ความรู้เรื่องการทำนาเพื่อความยั่งยืน

T9 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำนา เมื่อเกิดปัญหายแล้ง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

การสร้างกลยุทธ์การส่งเสริมการผลิตข้าวแก่เกษตรกรด้วย TOWS Matrix ได้ผล ดังนี้

5.1 การลดต้นทุนการผลิต ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่เห็นความสำคัญของการทำนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการซื้อที่ดินในการทำนาเพิ่มเติมเพื่อลดต้นทุนการเช่าที่นา การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต เพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้น ภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น มีนโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อเกษตรกร เป็นต้น

5.2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลในด้านการทำนาต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

5.3 การพัฒนาคุณภาพ ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

5.4 การตลาด ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าวตามความต้องการของตลาด การส่งเสริมการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า และเป็นการเพิ่มทางเลือกการบริโภคให้กับประชาชน การประชาสัมพันธ์ประโยชน์การบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาดผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

5.5 การบริหารจัดการ ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่เห็นความสำคัญของการทำนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการซื้อที่ดินในการทำนาเพิ่มเติม เพื่อลดต้นทุนการเช่าที่นา การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น การประชาสัมพันธ์ประโยชน์ของการบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด) หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 58.52 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานะสมรส มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.62 คน สอดคล้องกับ งานวิจัยของวิจิตร จาโรณประถัมภ์ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง กระบวนการผลิตข้าวของชาวนาในพื้นที่อำเภอสรนครบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51-60 ปี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

จบการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา สมาชิกนาแปลงใหญ่ทั้งหมดประกอบอาชีพทำนา รองลงมาประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,252.81 บาท มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 56,430.30 บาท มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.13 คน มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินของตนเองเฉลี่ย 24.74 ไร่ มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.8 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดเฉลี่ย 36.54 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง รองลงมาใช้แหล่งเงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายส่วนใหญ่อายุค่อนข้างสูงและวุฒิการศึกษาดมภาคบังคับ ควรส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อสืบทอดการทำนา และเรียนรู้ประสบการณ์การทำนาจากรุ่นสู่รุ่น

2. สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเอง เกษตรกรทั้งหมดปลูกข้าวโดยวิธีการหว่านแห้ง ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝน รองลงมาใช้แหล่งน้ำจากบ่อบาดาล ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช่สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ส่วนใหญ่ฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูเอง สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายทั้งหมดใช้แรงงานในครัวเรือน มีเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้รถเกี่ยว มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่เฉลี่ย 354.21 กิโลกรัม มีค่าเตรียมดินเฉลี่ย 544.44 บาท ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 391.29 บาท ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนเฉลี่ย 629.66 บาท ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลงเฉลี่ย 25.25 บาท ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 49.02 บาท ค่าแรงงานเฉลี่ย 907.78 บาท ค่าเช่าที่ดินเฉลี่ย 260.00 บาท ค่าเก็บเกี่ยวข้าวเฉลี่ย 581.35 บาท ค่าอื่นๆ(ค่าขนส่ง)เฉลี่ย 240.40 บาท

สำหรับปัญหาการผลิตข้าว จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง และปัญหาที่สำคัญ จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ/ไม่สามารถควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว ดินขาดความอุดมสมบูรณ์และสมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน

เกษตรกรมีปัญหาการจัดการผลิตและตลาดข้าวอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการผลิตข้าวไม่สะดวก ขาดแคลนเงินทุน ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูงและสมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตากข้าว จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญของเกษตรกรคือ ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวค่อนข้างสูง ควรแนะนำเกษตรกรเพื่อให้เข้าถึงโครงการสร้างแหล่งน้ำต้นทุนต่ำ เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาการจัดการผลิตและตลาดข้าวอยู่ในระดับมากควรส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ การส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ รวมไปถึงการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต

3. การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับน้อยครั้ง จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวอยู่ในระดับน้อยครั้ง ควรส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มต่างๆ การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

4. ความต้องการและข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดเตรียมดิน/เตรียมพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าว ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงผลิตข้าว ความรู้และนวัตกรรม เทคโนโลยี เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของโรคข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว และการผลิตข้าวแบบครบวงจร แสดงให้เห็นว่าสมาชิกนาแปลงใหญ่ยังขาดความรู้ในการจัดการแปลงนาอย่างเป็นระบบและนวัตกรรม เทคโนโลยีจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมาก จึงควรจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มเครือข่ายหรือหน่วยงานภาคี

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีการศึกษาเฉพาะทางมากขึ้น เพื่อเพิ่มความรู้และประสบการณ์ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. แรงงานในครัวเรือนมีค่าเฉลี่ย 2.75 คน ซึ่งถือว่ามีค่าน้อย เพราะถ้ามีแรงงานในครัวเรือนเยอะในระดับที่เหมาะสม 3-4 คน จะช่วยให้การทำการเกษตรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยการให้สิทธิพิเศษสำหรับเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร องค์กรเกษตรกร เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถซื้อที่ดินผ่านการผ่อนชำระ ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น สินเชื่อเพื่อปรับโครงสร้างการผลิตการเกษตรสู่ความยั่งยืน เป็นต้น
4. รายได้ครัวเรือนต่อปียังถือว่าน้อย ดังนั้นควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้ที่สูงขึ้น โดยการเพิ่มช่องทางการแปรรูปสินค้าเกษตร ส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตร ส่งเสริมการผลิตข้าวมีคุณภาพดี เป็นต้น
5. การบริหารจัดการน้ำ หน่วยงานชลประทาน หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเกษตรกรในพื้นที่ ควรมีแผนการจัดสรรน้ำที่ชัดเจน เพิ่มแหล่งน้ำที่ใช้ทำการเกษตร มีการจัดสรรแบ่งปันพื้นที่ ส่งเสริมการปลูกพืชที่หลากหลาย อาทิ พืชใช้น้ำน้อยแทนการปลูกข้าวเพื่อลดความเสี่ยงในเรื่องการขาดแคลนน้ำเพาะปลูก
6. ควรส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว เช่น โดรนเพื่อการเกษตร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- วิจิตร จาโรณประถัมภ์. (2564). การพัฒนาฐานข้อมูลการผลิตข้าว และแนวทางการลดต้นทุนการผลิตในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23(2), 123 - 132.
- สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย. (2565). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ ปี พ.ศ.2566-2570.
- อารยา องค์เอี่ยมและ พงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล. (2561) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย. วารสารวิสิญ์สาร, 44 (1), 36-42.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

อภิชาติ พงษ์ศรีหุดุลชัย. (2557). ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่. เอกสารประกอบการอภิปรายในการประชุมเกษตร
และสหกรณ์จังหวัด, ห้องฟังบุญ, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กรุงเทพมหานคร.

Insorn, W. (2009). Productivity and Operations. Retrieved November 17, B.E.2559 from
<http://www.thailandindustry.com/onlinemag/view2.php?id=461§ion=4&issues=24.html>.

Yamane Taro. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: New York: Harper & Row

